

שיחה עם שמעון פרנס ואביהו מדינה

17 באפריל 2013

מראיין: גדעון כ"ץ

(המשך לשיחה עם אביהו מדינה)

גדעון כ"ץ: מה לפי דעתך צריך להיות מקומה של המוזיקה המזרחית בישראל?
שמעון פרנס: זה תלוי מי הנשאל... תראה, אנחנו הגענו לכאן מכל ארצות העולם. יהודים התקבצו פה מכל ארצות העולם. אנחנו חברה של מהגרים. והציונות לצערי, או מוביליה, האליטות התרבותיות שלנו אז, ציוו עלינו תרבות מערבית. הם באו הנה כדי ליצור תרבות חדשה, וציוו על יוצאי הקהילות מכל ארצות העולם להניח את המסורת ואת המנהגים ואת התרבות שהם באו אתה מהבית הישן בגלות בצד, ולבוא ליצור פה תרבות חדשה, שפניה מערבה. קרי - במרכאות או בלי מרכאות - אשכנזית. אבל הם שכחו מבחינה גאוגרפית לאן באנו, איפה רצינו לבנות מדינה חדשה, איפה ממוקמת ארץ ישראל. אנחנו חלק מאגן ים התיכון המזרחי, קרי המזרח התיכון, ותרבותית וגאוגרפית אנחנו ממוקמים כאן. ואני חושב שאי אפשר לנתק תרבות מגאוגרפיה. תרבות וגאוגרפיה חד הם, ואם אין ביטוי גאוגרפי לתרבות, אם אין לשורשים ולמסורת ביטוי בתרבות, במקרה הזה במוזיקה, אז לא תצלח כאן תרבות ישראלית. כי ה'מיקסר' עדיין עובד, והחומרים עדיין מושלכים פנימה. עדיין אין לנו תרבות ישראלית משלנו. 65 שנה, אנחנו עדיין מחפשים זהות תרבותית משלנו, והחומרים עדיין נזרקים פנימה ואי אפשר לדלג על השלב הזה, אי אפשר ליצור תרבות ישראלית יש מאין. אתה חייב לעבור דרך השורשים שלך ואי אפשר לדלג על התרבות

* אביהו מדינה: יליד תל אביב (1948). זמר ויוצר. גדל בחולון ובקיבוץ כיסופים. ביצירותיו של מדינה להיטים כמו 'הפרח בגני', 'שבחי ירושלים', 'אבי', 'תן לזמן ללכת'. שיריו בוצעו בידי אמנים רבים ובהם זוהר ארגוב, חיים משה, ושימי תבורי. בשנים 2010-2011 היה יו"ר אקו"ם.

** שמעון פרנס: יליד ירושלים (1954). איש תקשורת, עורך ומגיש תכניות מוזיקה ברדיו ובטלוויזיה ('ציפורי לילה', 'בטברנה', 'אגן הים התיכון' ועוד).

המזרחית, על התרבות היס־תיכונית של חלק גדול מתפוצות ישראל שהגיעו לכאן, ואני חושב שאי־אפשר ליצור כאן זהות ישראלית שפניה מערבה בלי להתחבר לשורשים. השורשים הגאוגרפיים נעוצים כאן, במזרח התיכון, בים התיכון. אי לכך אתה יכול להסיק מכל מה שאמרתי, שמקומה של המוזיקה המזרחית או היס־תיכונית, לא חשובים המינוחים כרגע, בתרבות הישראלית ובעיצוב פניה של תרבות ישראלית חדשה, חשוב מאוד. אי־אפשר לדלג על שום דבר, אי־אפשר ליצור תרבות בדילוגים או בביטול תרבויות אחרות. לכן אני חושב שזה תהליך בלתי נמנע ומה שקרה ב־10-15 השנים האחרונות מוכיח שבסופו של דבר הגאוגרפיה מנצחת. היא מנצחת אותנו גם באוכל, במוזיקה, וגם אקלימית. חברת המהגרים שלנו בסופו של דבר, עם כל הקדמה המערבית שלנו, הולכת ומכה כאן שורשים. וכאן זה המזרח התיכון.

גדעון כ"ץ:

אתה אומר את הדברים גם כמי שעסק בזה בסדרה ארוכה של תכניות.

שמעון פרנס:

תראה, המלחינים הראשונים שהגיעו ממזרח אירופה לפני קום המדינה הבינו שהם באו לאזור גאוגרפי חדש וביקשו להשתלב בו. הם ניסו ליצור מוזיקה חדשה, שמצד אחד משלבת בין המסורות המערביות שעליהם התחננו במזרח אירופה, ומצד שני משתמשת במקצבים ובכלי נגינה מקומיים. ובכל שנות היישוב ניסו מלחינים גדולים ליצור פה מוזיקה שמשתלבת בנופים ובמקום, ומחזירה את עם ישראל גם בטקסטים לתנ"ך, לשירי רועים, לשירי אדמה. הם השתמשו לא מעט במקצבים ערביים ובכלי נגינה בסיסיים מאוד של המקום הזה: בדרבוקה ובחליל ערבי. היו אלה מלחינים ממזרח אירופה. הפרקים הראשונים בסדרה, שעכשיו משודרים בשידור חוזר, עוסקים בזה. הם ניסו ליצור כאן מוזיקה חדשה, והם הצליחו בכך. אבל אחר כך, בכורח התהליכים, הדברים השתנו.

גדעון כ"ץ:

איך אתה עצמך הגעת לכל זה? באיזו צורה זה קשור לזהות האישית שלך?

שמעון פרנס:

תראה, אני גדלתי בבית ספרדי ירושלמי, ס"ט. מצד אבי אנחנו דור 20 בארץ. לקורות משפחת פרנס לאחר גירוש ספרד יש שתי ורסיות: האחת שהמשפחה התעכבה דור או שניים לאחר גירוש ספרד ביואנינה שביוון, ומשם עלו לעיר העתיקה בירושלים; הוורסיה השנייה אומרת שהם עלו ישר, לא התעכבו בדרך, עלו והתיישבו בירושלים. במסמכים המשפחתיים יש לנו התכתבות של רבי אהרון פרנס עם הווקף המוסלמי הירושלמי משנת 1636. כלומר, משפחת פרנס ישבה בעיר העתיקה של ירושלים כבר בתחילת המאה ה־17, והיתה להם חזקה שעברה מאב לבן - אחי עליו השלום היה האחרון שעסק בזה - על הקבורה והקמת מצבות בהר הזיתים שבירושלים. זה היה עיסוקה של המשפחה. בספרד היו נותנים שמות משפחה לפי המקצועות. הפרנסים היו פרנסי הקהילה, אנשים שעסקו בהנהגת הקהילה, בצד הכלכלי של חיי הקהילה. בעיר העתיקה בירושלים הם קיבלו את החזקה שעברה מאב לבן על הקבורה ועל הקמת המצבות. גדלתי בבית שבו שמעתי מצד אחד רומנסות בלדינו, כי זאת היתה שפת אמי - בבית דיברו רק לדינו, ומצד שני מוזיקה ערבית קלאסית, כל הקלאסיקה של המוזיקה

הערבית, כי זה מה שאבא שלי אהב. אבא שלי לא התחבר לא לשירים עבריים ולא לשירים לועזיים. שום דבר. הוא גדל על המוזיקה הערבית, זה מה שהוא אהב. את כל הקלאסיקה: פריד אל־אטרש, עבד אל־והאב, עבד אל־חלים, אום כולתום. זה מה שהוא אהב, והרדיו היה פתוח כל הזמן בבית. כשאבא שלי היה בבית וזאת היתה המוזיקה ששמע. כילד לא התחברתי כי גדלתי בהווייה התרבותית הצברית הישראלית, ולא כל כך התחברתי למוזיקה הזאת. אבל אף פעם לא אמרתי לאבא שלי לסגור את הרדיו. אלא שה'טייפ' עובד ומקליט, כלומר כילד אתה שומע וסופג, גם אם אתה לא מוציא את זה החוצה. אבל אתה שומע את זה, כלומר מוזיקה ערבית עם רבעי טונים ומוזיקה ערבית מורכבת. אז הלכתי אחרי הרוק והפופ של אחי הגדולים. הימים היו ימי ראשית הרוק והפופ, ימי סוף שנות החמישים ותחילת השישים, ונהיתי אחרי הרוק והפופ. וכשהגעתי לקול ישראל, והתחלתי לערוך מוזיקה...

באילו שנים?

גדעון כ"ץ:

שמעון פרנס:

הגעתי אחרי הצבא לקול ישראל, ב־1976. בהתחלה הייתי ספרן בספריית התקליטים, וזה היה בית הספר הכי טוב למוזיקה שיכול להיות. ספריה ובה רבע מיליון תקליטים עם כל הסגנונות שבעולם, כל ספרן מביא את האהבה שלו ואחד שומע את השני, ואתה מפרה את עצמך וצובר אינפורמציה של כל הסגנונות. אחרי כמה שנים הייתי לעורך והתמחיתי ברוק, בפופ ובמוזיקה ישראלית. אבל לא בסגנון ספציפי. אלה היו ימי ה'בוים' הגדול של מוזיקת הקסטות, ובקול ישראל כמובן לא השמיעו, לא התייחסו למוזיקה הזאת, ואני לא שמעתי אותה ולא התחברתי אליה. אבל אז התחילה, אם אתה זוכר, בגלי צה"ל תכנית שנקראה אז, אני מדבר על השנים 1977, 1978, 1979 'על הדבש ועל הכיפק'. כל יום בין עשר ל־11 בלילה, בעידן של טלוויזיה מונופוליסטית חד־ערוצית, אנשים היו פותחים בבית את הרדיו, לא רק נהגי מוניות ושי"ן גימ"לים, כדי לשמוע את 'על הדבש ועל הכיפק'. כי במשך היום לא ניתן היה לשמוע את המוזיקה הזאת בשום מקום, אם לא קניית קלטות. בגלי צה"ל תפסו את העניין ועשו את המשבצת הזאת, שהפכה להיות על פי כל סקרי האזנה דאז תכנית פופולרית. ומי ערך אותה? למי נתנו בגלי צה"ל לערוך אותה? לטבח של התחנה, מאיר לחיאני. אף עורך בגלי צה"ל לא רצה להתעסק עם זה. אז היו מעלים מדי ערב את הטבח של התחנה שיערוך את המוזיקה. ואז ב־1979, בימי הבראשית שלי כעורך מוזיקה ברדיו שהתמחה ברוק ובפופ, קרא לי גלעד בן שך, אז מנהל מחלקת הבידור ומנהל רשת ג', מנהל חטיבת הבידור ברדיו, ואמר לי: שמע, בעקבות ההצלחה של 'על הדבש ועל הכיפק' ולא אסתיר ממך, גם בעקבות לחצים פוליטיים על מנהל הרדיו, החלטנו לעשות תכנית מקבילה ברשת ג', אבל לא נשים אותה בלילה בשעה נידחת, אלא ביום שישי בפריים טיים, בין עשר ל־12 בכל יום שישי, ואני רוצה שתערוך אותה. אמרתי לו: שמע, גלעד, אני לא מכיר את החומרים האלה, אני לא מתמצא, אני לא בדיוק

מתחבר אליהם. הוא אמר לי: לא, לא, לא, אתה תתחבר, אתה תעשה את זה, זה מה שאני רוצה שתעשה. בתחנה אז היינו שני ספרדים: יגאל בוטון הוותיק ואני. כל העורכים האחרים היו אשכנזים, ולימים התברר לי שאף אחד מהם לא רצה להתעסק עם החומרים האלה. הייתי אז צעיר העורכים, והיה לו הכי קל להטיל את זה עלי, וכך הוא עשה. רגע לפני שיצאתי מהמשרד שלו הוא אמר לי: בוא נמהל קצת את החומרים, שזה לא יהיה כאילו תחנה מרכזית. תשים שנסון צרפתי, סן רמו איטלקי, שיר ביוונית, אריס סאן כזה, ונקרא לתכנית 'אגן הים התיכון'. הוא נתן לי סיפור מסגרת של תכנית כאילו יסתייגו עם דגש ישראלי, אבל עם יציאות לכל מיני שירים בשפות יסתייגו אחרות. התחלתי לערוך את התכנית הזו בשנת 1980, סוף 1979 תחילת 1980, והיא הפכה לפצצת רייטינג. התחלתי צעדים ראשונים כשלא הכרתי כלום. כלום. התחלתי ללמוד את החומרים מהתחלה. אבל הקלטת שהקליטה בילדותי התחברה כאן לשורשים. היה לי קל לקלוט את החומרים האלה ולהתחבר אליהם כי זה לא היה לי זר. לא באתי ממקום צפוני תל-אביבי, ולא ממקום אשכנזי, ולא ממקום מתנשא. לאט לאט למדתי ושלטתי בחומרים וצברתי ידע, וגם הפעלתי שיקול דעת מקצועי במובן של רמת טקסט, של רמת עיבוד, של רמת הקלטה, והפעלתי פילטרים מקצועיים. שידרתי רק חומרים שנראו לי או לפחות שנראו לי טובים מספיק כדי להיות במסגרת הזאת. אז לא היו תחנות מקומיות. היו גלי צה"ל וקול ישראל, והיו שתי תכניות שעסקו בזה: אחת של לחיאני ב' 11 בלילה, והשנייה ביום שישי בין עשר ל-12 ברשת ג', וכל הזמרים וכל המוזיקה הזאת התדפקה על הדלתות של שתי התכניות האלה.

גדעון כ"ץ: המוזיקה מהסוג הזה, שהשמיעו ב...

שמעון פרנס: כן. וזה הפך להיות פצצת רייטינג מהר מאוד. מהר מאוד הפך להיות פצצת רייטינג. זו היתה התכנית שהכי הרבה האזינו לה ברשת ג', אני חושב, בלוח השידורים השבועי, מראשון עד שישי, להוציא השבת.

אביהו מדינה: עד היום.

שמעון פרנס: אביהו יודע, כי אני לא שולט בסקרי האזנה היום. זה התיאור בקווים כלליים איך התחלתי, וקצת על השורשים שלי. אבל אחרי קרוב לעשר שנים בתכנית, כנראה הפרעתי בשיקולים המקצועיים שלי בזה שהייתי חסר פניות ושהפעלתי שיקולים מקצועיים בלבד. דברים שלא היו טובים מספיק לטעמי - ולא אגיד שלא טעייתי (כל אחד טועה) בזה שלא הרחבתי את החורים של הפילטרים - כלומר לא השמעתי זמרים וסגנונות שלטעמי או לא היו טובים מספיק או לא היו מקצועיים מספיק. הופעלו לחצים על מנהל רשת ג' דאו, יואל רקם, שבא אחרי גלעד בן שך, 'להזיז אותי משם, כי הם רצו מישהו שאפשר יותר 'לנתב' אותו, מישהו גמיש יותר, מריונטה נוחה יותר. אחרי עשר שנים הורידו אותי מעריכת התכנית לפעם בשבועיים, כשבאמת רצו להזיז אותי לגמרי, לסלק אותי מהתכנית. הורידו אותי לפעם בשבועיים, והביאו את עפרה הלפמן שלא היה לה

שיחה עם שמעון פרנס ואביהו מדינה

שום קשר למוזיקה הזאת, בגלל שאין לה קשר ובגלל שהם חשבו שעפרה תהיה נוחה יותר אולי למניפולציות. אבל אלה כבר סיפורים על הפוליטיקה שמאחורי התכנית. אחר כך נפתחו התחנות המקומיות והכול נפרץ ודברים השתנו גם מבחינה רדיופונית.

גדעון כ"ץ: מה היתה התחנה הבאה שלך בהקשר הזה?

שמעון פרנס: התחנה הבאה היתה טלוויזיה.

אביהו מדינה: 'בטברנה'.

שמעון פרנס: אני חושב שלפני שעשיתי את 'בטברנה' בטלוויזיה, לא היתה תכנית בטלוויזיה שעסקה בחומרים האלה. 'בטברנה' היתה התכנית הראשונה. וגם כאן עברנו לא פחות מלחמות טלוויזיוניות בנושא הזה, כי ההתייחסות בהתחלה לא היתה רצינית. שוב, רוב זמרי הז'אנר הימ-תיכוני דאז התדפקו על דלתות הטלוויזיה הישראלית באותן שנים ורובם נדחו. אהרון גולדפינגר, מי שהיה אז המפיק של התכנית הכול יכולה של יום שישי בערב, עמד שם כמו צוק איתן, ו... חסם את הכניסה.

שמעון פרנס: חסם את הכניסה. זמרים היו עומדים אצלו בדלת, והוא היה בועט אותם

מהמדרגות למטה בלי חשבון. לא רק שלא קיבל אותם, גם היחס אליהם היה מזלזל ומשפיל. אני יודע זאת מסיפורים אישיים של זמרים וגם מן הטלוויזיה עצמה. ואז התחלף מנכ"ל רשות השידור בשנת 1993, ומוטי קירשנבאום נכנס לתפקיד. אחד הדברים הראשונים שקירשנבאום עשה, כנראה בעקבות לחצים של חברי כנסת, או שיחות שערכו אתו, הוא החליט לפתוח 'נישה' ימ-תיכונית בטלוויזיה הישראלית, והטיל את זה על חנוך חסון, שהיה אז מנהל הטלוויזיה, מנהל חטיבת הבידור בטלוויזיה. חסון פתח 'רובריקה' כזאת של פעם בחודש תכנית ימ-תיכונית. ואז בגלל ההצלחה של התכנית 'אגן הים התיכון' ברדיו ברשת ג', קראו לי לטלוויזיה לערוך תכנית ימ-תיכונית. נקראתי לשיחה עם חנוך חסון, הוא הציג לפני את הסיפור, ואני מבין השורות בעת שהוא הסביר לי הבנתי שבסך הכול המגמה היא להפנות את הלחצים של הזמרים הימ-תיכונים מיום שישי בערב, מתכנית חלון הראווה שרבקה'לה מיכאלי הגישה אז, לתת להם נישא משלהם בבחינת 'לא יבואו בקהל יום שישי'. פעם בחודש תכנית...

גדעון כ"ץ: מין גטו כזה.

שמעון פרנס: כן. גטו טלוויזיוני. פשוט לשחרר לחצים מתכנית יום שישי. תפסו שתי

ציפורים. מצד אחד מראים פתיחות, מצד שני מעבירים את כל הלחצים ומפנים את יום שישי ממס שהם צריכים לשלם מדי פעם. אמרתי לו שאני מוכן לעשות את התכנית הזאת רק אם תינתן לי יד חופשית. לעשות את זה כמו שאני מאמין וכמו שאני חושב שזה צריך להיות. אם הוא נותן לי יד חופשית, אני מוכן לעשות את זה, לנסות לערוך את זה. התחלתי לחפש מפיק. אף מפיק תקני בטלוויזיה הישראלית לא היה מוכן לעבוד ברגע ששמע שמדובר בתכנית ימ-תיכונית. זה היה ב'1993, לפני עשרים שנה. אף אחד לא רצה לעבוד.

גדעון כ"ץ: מה אמרו לך?

לא אמרו. זה תפוס, זה לא פנוי, זה עסוק פה וכולי. אף אחד לא אמר לא. אף אחד מהמפיקים הרציניים המקצועיים החשובים לא רצה לעבוד על התכנית הזאת. היה רק צדיק אחד, קראו לו יענקל'ה אייזנמן, האיש לא בא ממוזיקה, לא מתכניות בידור, דווקא מתחום הדוקומנטציה. הוא הפיק את 'עמוד האש' ואהב את התכניות שלי ברדיו. והוא אמר שאם פרנס בסיפור הוא מוכן ללכת איתו. אייזנמן התחיל לעבוד איתי על התכנית הזו. הוא חיפש במאי שיהיה מוכן לביים את התכנית ושוב, אף במאי מהנחשבים והטובים בטלוויזיה הישראלית דאז לא רצה לעבוד בתכנית. כולם התחמקו. בסוף מצאנו את עצמנו עובדים בתכניות הראשונות עם במאי חדשות שהושאל לנו מהטלוויזיה הערבית. כך התחלנו, בטלוויזיה הערבית כי אף אחד לא רצה לעבוד עם החומרים האלה. התחלנו לעשות תכנית שקראתי לה 'בטברנה'. המינון בתכנית היה 75 אחוז בערך מוזיקה ישראלית ים-תיכונית, ו-25 נוספים היינו מדי פעם פורצים לנישות ים-תיכוניות: פה קצת מוזיקה יוונית, פה קצת קליפים של מוזיקה ספרדית. הייתי מנסה למהול קצת את החומרים, לקחת את הנוסחה הרדיופונית המצליחה ששילבה בין שנסון למוזיקה איטלקית, יוונית וישראלית עם מתן ביטוי לחומרים הים-תיכוניים הישראליים. התכנית הזאת הועלתה פעם בחודש. איך אתה יכול ליצור הרגלי צפייה בטלוויזיה עם תכנית שמועלית פעם בחודש במוצאי שבת? הימים היו ימי ראשית הערוץ השני. הערוץ השני עלה לאוויר ב-1992, ואנחנו עלינו לאוויר ב-1993. ה'בוש' הגדול של הטלוויזיה של הערוץ השני מחק כמעט את הערוץ הראשון. ועוד תוסיף לזה את העובדה של העלאתה פעם בחודש. למרות הכול התחילה לתפוס מתכנית לתכנית מתכנית לתכנית. לא בממדים גדולים, כי כולם הלכו לערוץ 2, אבל התחילה לתפוס.

אביהו מדינה: ובערוץ 2, הערוץ היה פתוח למוזיקה הזאת.

שמעון פרנס: בוודאי. מסחרי. הוא הבין מה הקהל אוהב. התכנית התחילה עם מתי סרי, הוא היה המנחה. זה נקרא 'בטברנה של מתי'. אחרי חמש תכניות מתי סרי פרש, לא ניכנס עכשיו לכל הפוליטיקה שמאחורי זה. הוא פרש, ואז אייזנמן אמר לי: אתה יכול להנחות את זה בעצמך. אמרתי לו: לא, אני לא מספיק מנוסה, מה פתאום, אין לי ניסיון בטלוויזיה. הוא אמר לי: טוב, נביא לידך עזר כנגדך, והביאו את דפנה דקל בעונה הראשונה. הנחינו את זה דפנה דקל ואני עד סוף העונה הראשונה, שהיתה הצלחה.

גדעון כ"ץ: מה היתה התדירות של זה?

שמעון פרנס: פעם בחודש. פעם בחודש במוצאי שבת. בעונה השנייה הוא אמר לי: אתה יכול להנחות את זה לבד, אתה כבר ילד גדול. ובעונה השנייה הנחיתי את התכנית לבד, ערכתי גם דברי קישור, גם כשהגשתי עם דפנה היא דקלמה את מה שכתבתי. גם למתי סרי כתבתי דברי קישור. עם תום העונה השנייה הסתיימה הקדנציה של קירשנבאום. הוא עזב, נכנס אורי פורת ודליה גוטמן היתה למנהלת חטיבת

הבידור במקום חנוך חסון. דליה גוטמן באה ליעקב אייזנמן, מפיק התכנית, ואמרה לו: יש לכם תכנית טובה, אני רוצה אותה בעונה הבאה, אבל אני רוצה להחליף שני דברים. אומר לה אייזנמן: מה את רוצה להחליף? היא אמרה לו: אני רוצה להחליף את התפאורה, היא זוועתית. הוא אמר לה: את מתפרצת לדלת פתוחה. אנחנו מוכנים ורוצים להחליף את התפאורה. ודבר שני היא אמרה לו: אני רוצה להחליף את המנחה. הוא אמר לה: אבל הוא גם עורך את התכנית, הוא גם כותב, אני דווקא מרוצה ממה שהוא עושה. לא, אני לא רוצה להחליף אותו. אייזנמן נשאר נאמן לי, אני חייב לומר. הוא אמר שהוא עובד בתכנית הזאת רק אם פרנס יהיה שם, ואמר לה לא. התכנית לא עלתה לאוויר, ואז חלפו שנתיים. באיזו שנה היא נגנזה?

גדעון כ"ץ:

שמעון פרנס: ב-1995. בין 1993 ל-1995 היו שתי עונות ראשונות של 'בטברנה' בערוץ הראשון. ב-1997 פנה אלי יוסף בראל מערוץ 33, ואמר לי: תשמע, אני זוכר את 'בטברנה' לטובה, אני רוצה לעשות עכשיו תכנית כזאת אצלנו, בערוץ 33. התחיל לדבר אתי על התכנית, והבנתי שבערוץ 33 אין אמצעים, אין כסף להפקה. אני חייב לומר לזכות התכנית שעמדו לרשותה סכומי הפקה רציניים. יכולנו להעלות תכנית טובה גם מבחינת חזרות, גם מבחינת תפאורה - היתה תפאורה טובה יותר טובה פחות - אבל היתה תכנית מושקעת. לא חפיפניקית. מוזיקלית היא היתה מושקעת והיו לה תקציבים. עכשיו הוא קרא לי לחדש את התכנית באפס תקציב כמעט, ביש מאין, עם פלייבקים. הבנתי מהר מאוד שאני לא יכול לעשות משהו שיעמוד בקנה המידה המקצועי של מה שעשיתי בערוץ 1 כי אין לו תקציבים. אמרתי לו: שמע, אני מוותר. אני מבין שאני לא יכול לעמוד מבחינה מקצועית בסטנדרטים שלי. הוא כעס עלי: מה אתה חושב את עצמך, מי אתה בכלל... הוא צרח עלי. אמרתי לו: תודה רבה, אני לא רוצה... וחזרתי לרדיו. חזרתי לרדיו לרשת ג' ולקחו את ירון אילן. התחילו להריץ את 'ריח מנטה' בערוץ 33 עם ירון אילן. שנה אחרי זה אורי פורת, שהיה חובב מוזיקה יונית (הוא היה חבר של אריס סאן), כנראה זכר את 'בטברנה' לטובה. והוא מינה מנהל חטיבה חדש במקום דליה גוטמן שעזבה: יוסי משולם, ספרדי לצורך העניין. הוא ואורי פורת באו ודיברו, ומשולם גם זכר את 'בטברנה' לטובה, והם החליטו לחדש את ימיה. נקראתי שוב לערוץ הראשון בידי יעקב אייזנמן שהיה אמור להיות המפיק של התכנית הזאת, לערוך את התכנית מחדש ולהשתתף בהגשה. הבנתי מאייזנמן מיד שהוא רוצה לשנות והוא לא רוצה אותי כמגיש יחיד. הוא רצה לתכנית הזאת לתת קצת אופי יותר עמוק. קיצורו של דבר, לא אלאה אתכם בסיפור...

גדעון כ"ץ:

עמוק או בידורי?

שמעון פרנס: לא. הוא רצה את רינו צרור כמנחה, שייקח את התכנית לכיוונים יותר חברתיים, אקטואליים ופוליטיים, שתהיה גם מוזיקה, ושאני אהיה האיש שמוביל את המוזיקה. רינו צרור יוביל את הראיונות...

גדעון כ"ץ:

זה היה העומק. הראיונות?

כן, כן. בסדר, התחלתי עם זה. באותה תקופה הנחה את תכנית יום שישי בערב אמנון לוי, בשנים 1998-1999. אבל אמנון לוי עשה להם ברגע האחרון U turn, עזב לערוץ השני המסחרי, שם הציעו לו תכנית רצינית, והם נותרו בלי תכנית ליום שישי בערב. חודש לפני תחילת לוח שידורים חדש, אמנון לוי פרש. 'בטברנה' היתה אמורה להיות תכנית באמצע השבוע. אז מה עושים? אמרו, נזרוק את 'בטברנה' על יום שישי. לא תכננו את זה. פשוט נוצר להם חור ולא היה להם מה לעשות. אמרו יום שישי. אמרתי לאייזנמן: שמע, אייזנמן, יום שישי זה כל עם ישראל. אתה לא יכול לקחת את הפורמט הזה של אמצע השבוע ולהעביר אותו לסוף השבוע. הוא לא יעבוד. אתה צריך להקל אותו, זה צריך להיות יותר בידורי. הוא אמר: לא. אני הולך עם מה שאני חושב, אני חושב שזה יתאים ליום שישי. בקיצור, היו בינינו חילוקי דעות אבל זרמתי אתו. הוא נתן לי בזמנו גב, אני נתתי לו גב. באיזה שהוא שלב הדברים לא התקדמו. שבוע לפני עליית התכנית לאוויר לא היה שום תכל'ס. משולם קרא לנו לחדר, עלה על המוקש הזה של יום שישי והפורמט של אייזנמן, ואמר לו: שמע, אני חושב שפרנס צודק. זאת צריכה להיות תכנית בידורית נטו. זה ליום שישי. ואז אייזנמן אומר: אם ככה, אני פורש. אני לא עושה את התכנית הזאת. והוא עזב. ומרגע שאמרו שהתכנית צריכה להיות יותר בידורית, נפלה גם האופציה של רינו צורר ולא היה להם מנחה. בקיצור, מאחר שנותרתי בשטח, אמרו לי: טוב, אתה תנחה את זה. אבל נביא לידך שתי בחורות עם pretty face. הביאו את מיכל זוארץ ואת סי היימן. כך התחלנו את הגלגול השני של 'בטברנה' ב-1998. אני ערכתי את התכנית יחד עם ברוך אבולוף שהיה המפיק והעורך, ואני הייתי מנחה ועורך. שני קפטנים על ספינה אחת לא מסתדרים אבל זה כבר סיפור אחר. התחלתי להגיש את התכנית עם שתי המגישות שלידי. כתבתי להן דברי קישור, והן דקלמו אותם. אחרי חמש דקות הבין משולם שזה צחוק מהעבודה, זה לא עובד, זה סתם קישוט שאין מאחוריו שום אמינות מקצועית, ונשארתי לבד. התכנית התחילה לרוץ לאורך העונה של 1999 עד שהצלחנו להוריד עוגן, והיינו ביום שישי מול 'המעגל' של דן שילון. ואם אתה רוצה את הסיבה העיקרית לירידה של דן שילון, זה 'בטברנה'. 'בטברנה' היתה המסמר האחרון בארון המתים שלו. לא עברנו אותו ברייטינג אבל הוא לא הצליח להתרומם. ו'בטברנה' תפסה כמו אש בשדה קוצים. זה הסיפור. אחרי עונה אחת לא מצאתי שפה משותפת עם אבולוף מפיק התכנית והעורך, ומשולם תמך וצידד בו. אמרתי לו: שמע, אין שני קפטנים לספינה אחת. או עורך או מפיק. או מנחה או עורך. אייפשו שניהם יחד. זה לא הולך. הם לא רצו, ובסוף העונה הראשונה שמתי את המפתחות, וחזרתי לרדיו לרשת ג'. במקומי הביאו את זאב רווח שהנחה את התכנית. כעבור חצי שנה פנו אלי מערוץ 2, מטלעד, לעשות 'בטברנה' בערוץ השני. והתחילה 'בטברנה' בערוץ השני. זה הסיפור בתקציר.

גדעון כ"ץ: בוא נחזור למוזיקה. הזכרת שהמוזיקה ששמעת בבית הורייך היתה מוזיקה ערבית?

שמעון פרנס: כן. אני גדלתי על משולש: רומנסות, קלאסיקה ערבית, ורוק ופופ. גדעון כ"ץ: זה לא המוזיקה...

שמעון פרנס: יונית? לא... אם מישהו היה אומר לי לפני 30 שנה שאני אהיה יונופיל, הייתי צוחק. אין לי שום קשר למוזיקה יונית. שום קשר. כל מה שהכרתי ביונית בשנים הראשונות של 'אגן הים התיכון', ואולי יעיד אביהו כי הוא זוכר, אני מדבר אתך משנת 1980 כשהתחלתי לערוך, עד 1984, כל המוזיקה היוונית שהשמעתי היתה אריס סאן או טריפונס. מה שהכרתי פה מהארץ, ואולי איזה מנדובלה זינגוואלה של אחד קראו לו קזנוידיס. זה כל מה שהכרתי. לא הכרתי שום דבר במוזיקה יונית. שום דבר.

גדעון כ"ץ: אז איך הגעת לזה?

שמעון פרנס: האמת שמה שנתן לי את ה'בום' הגדול בראש היה התקליט עיניים שלי של יהודה פוליקר. כל כך אהבתי את הדברים, שהלכתי לחפש את המקור. מה זה עיניים שלי? איך נשמע השיר הזה ביונית במקור? כך הגעתי לזמרים יוונים כמו יורגו דאלארס, חאריס אלקסיו, גליקריה, שפוליקר לקח מהם שירים, והתחלתי לשמוע ולהתעניין, ושם התחיל מסע ארוך שנמשך עד היום. אבל טוב, אלה כנראה דברים שהיו טמונים פה בי באיזה שהוא מקום, ויצאו החוצה. אבל הטריגר היה פוליקר. עיניים שלי של פוליקר. לפני כן לא התמצאתי במוזיקה יונית.

גדעון כ"ץ: וברוק לא התעסקת?

שמעון פרנס: טעות. מפליא בכלל שיש סטיגמה כזאת. לא שאני מתבייש בה, אני גאה בה מאוד, אבל היא מעוותת את שני הדברים שאני עסוק בעשייה שלהם ואת שאר האהבות שלי למוזיקה. תקשורתית אני מזוהה עם מוזיקה יונית כי אין הרבה שעסקו במוזיקה יונית ואני הייתי החלוץ בתקשורת הישראלית שעסק במוזיקה הזאת, כי מי שידר מוזיקה יונית? ברשת ב' ברשת ג'? מי שידר? היא נחשבה ל'פושט שבפושט'. אף אחד לא שידר אותה. היא ו'מוזיקת הקסטות' היו באותה נישא פחות או יותר. אז אף אחד לא ניגן אותה. ואני התחלתי לעסוק בזה ושילמתי מחירים ברשות השידור על כך, עד שבאו אחרים והמשיכו את מה שהפסקתי. לא הפסקתי, התחלתי. אבל המנעד של סך כל האהבות שלי במוזיקה, של העיסוק שלי במוזיקה, של ההתמחות שלי, הוא הרבה יותר רחב. נכון שהנישה היוונית היא אהבה פרטית עמוקה שלי. אבל לבוא ולהעמיד את כל העשייה שלי התקשורתית על מוזיקה יונית, או כמו שאומרים 'אה, פרנס, מוזיקה יונית'. זאת אסוציאציה ראשונית שתשאל כל אחד. בסדר, אני גאה בזה, אני לא מכחיש את זה. אבל זה רק צד אחד של העשייה שלי. אני שולט ברוק ובפופ עד תחילת שנות התשעים טוטלית. אני שולט במידה עצומה במוזיקה ישראלית על כל הסגנונות שלה. מוזיקת עולם, מפלמנקו דרך שנסון

ועד למוזיקה יוונית אם תרצה גם כן. אני עושה את זה באהבה ומכיר ויודע. אבל מזהים אותי עם... כמו שאת אביהו מדינה עם 'הפרח בגני', כאילו 'הפרח בגני' הוא השיר היחיד שהוא כתב. הוא כתב גם הרבה שירים אחרים יפים. אבל תשאל אדם ברחוב מה הוא זוכר, יגיד לך: 'הפרח בגני'. אז זה אותו דבר לגבי היוונית. אני אוהב מאוד, אבל העשייה שלי הרבה יותר רחבה.

במהלך השיחה עם אביהו מדינה הוזכר השינוי בהשמעת שירים מזרח־תיכוניים גדעון כ"ץ:

ברדיו. כאדם שהיה בצמתים רבים של התקשורת, איך אתה רואה את זה? שמעון פרנס: אני חושב שהשינוי הוא לא מינורי. חל שינוי גדול מאוד במעמדה של המוזיקה הישראלית היס־תיכונית. היום פושטי היד ומי שמתדפקים על הדלתות, והם לא מעטים, לא מוצאים מספיק ביטוי, בטח ובטח בטלוויזיה. רדיו וטלוויזיה אלה שני דברים שונים. נשים בצד לרגע את הרדיו הממלכתי המונופוליסטי ואת התחנות המקומיות בצד, כי זה שונה ותיכף אסביר למה אני מתכוון. אני חושב שחל שינוי גדול בתודעה גם של הישראלי וגם בתודעה התקשורתית, והמוזיקה הזאת עשתה את הדרך מהחצר האחורית של התרבות הישראלית, ירדה על הגדר כמה שנים טובות, ועכשיו היא כבר העבירה את הרגל השנייה. אני חושב שהם גם קפצו באיזה שהוא מקום אל תוך הסלון. כי היום פושטי היד והקבצנים האמתיים אלה מוזיקאי הרוק הישראלי שקשה להם להתפרנס. לא שאני מרחם עליהם, אני רק אומר. בעבר הכסף היה במוזיקה המזרחית אבל ההצלחה התקשורתית והפרגון היה בצד המערבי - הרוק והפופ של המוזיקה הישראלית. היום אני חושב שגם ההצלחה המסחרית וגם ההצלחה הכלכלית של המוזיקה היס־תיכונית כבשה הרבה מאוד יעדים ועשתה דרך ארוכה. עשתה מסע ארוך ויפה, שאת ההצלחה שלו היא חייבת לא מעט לטלוויזיה המסחרית, שפשוט מבינה באיזה צד מרוחה החמאה. מה שלא מבינים דרך הראש מבינים דרך הכיס. דרך הכיס מבינים את זה. מה מושך אנשים לראות, מה מביא יותר קהל לצפייה, לרייטינג. רייטינג היא המילה שמדברת. מרגע שבערוץ 2 עלו על זה, הגענו לכך שהיום אפשר לראות זמרים ושירים יס־תיכוניים מושמעים בטלוויזיה תחת כל עץ רענן... אין לך תכנית שמכבדת את עצמה שלא תהיה בה נציגות כזו או אחרת של מוזיקה זו. להגיד לך שהתיקון הוא תיקון מלא ותיקון שלם - לא. כי למשל ברדיו הממלכתי, קרי גלי צה"ל וגם קול ישראל - עדיין יש קנים של פוליטרוקים שעדיין יושבים עם המסננת. ברדיו המקומי, ששם מה שקובע זה אחוזה ההאזנה, איפה שהכלכלה והכסף הם שמניעים את הגלגל, גם שם יש ביטוי הרבה יותר רחב למוזיקה היס־תיכונית וגם שם היא קונסוזוס. ברדיו הישראלי, גם אם תמצא את אייל גולן וגם אם תמצא את כל הכוכבים הגדולים של הזמר היס־תיכוני הצעירים של היום, לא תמצא למשל הרבה את אה... תראה, אביהו עכשיו הוציא שיר חדש. לדעתי הוא יפהפה, אבל אני לא יודע עד כמה הוא יזכה לפרגון בגלי צה"ל ובקול ישראל, או עד כמה הוא יושמע. אביהו מדינה: הושמעת פעם אחת ברשות השידור, ברשת ג' פעם אחת, ופעם אחת בגלי

צה"ל, אני חושב שאתה השמעת.

שמעון פרנס: אני השמעתי את השיר בגלי צה"ל מרגע שקיבלתי את זה, שלוש פעמים, אז נא לתקן, אבל זה לא משנה.

אם זה היה למשל שיר של אייל גולן או של משה פרץ, הוא היה מושמע לא פעם-פעמיים, אלא 50 או 60 או 70 או 100 פעם. את כל הגוורדיה הוותיקה, זאת שפעם שכבה על הגדר, אותה שכחו. אביהו יודע זאת. גם אם ייצאו היום דברים חדשים, פחות מתייחסים אליהם.

גדעון כ"ץ: למה? סביר להניח שזה לא רק עניינים פרסונליים.

שמעון פרנס: ללא ספק. זה לא רק עניין פרסונלי.

אביהו מדינה: אני לא מסכים אתך. אני מוכן להסכים אתך על דבר אחד, שבזמני עשו דיכוי,

לנו עשו דיכוי. אותנו דיכאו. לא שהשמיעו פעם או פעמיים. אותנו דיכאו. רצו להוציא אותנו מהשוק. בעונשים האלה, בהתעלמות, הרי כשאתה מתעלם מיצירה והיא לא משודרת, אתה לא קיים, אתה מת. הם רצו להרוג אותנו. כי היינו אנטי-תזה של הכיוון שהם התכוונו לייצר פה במדינת ישראל, ואנחנו הפרענו להם. אז הכוונה היתה להשמיד אותנו, ולכן המיתו אותנו. המסגרות שבהן יכולנו לחיות בדוחק ובעוני ובלחץ אלה הגטאות שהוא מדבר עליהם. בגטאות צרים מאוד, צרים מאוד. אתה מבין? היו בתוך חדר אחד, רצו שאנחנו נישן 1,000 איש. אי-אפשר שאלף איש יישנו בחדר ארבע על ארבע. אי-אפשר. אבל יש 1,000 איש שדורשים מקום לישון. עכשיו ה-1,000 הנותרים של המוזיקה האחרת, להם היה בית מלון של 1,400 חדרים. אז היה להם גם חדר לקיץ וגם חדר לחורף וגם חדרי אורחים. וזה למעשה החצי שלנו שלקחו מאתנו ונתנו להם, ואותנו דיכאו. עכשיו אנחנו בעונש. אחד כמוני, אני יודע, אני בעונש מבחינת הממסד, לפחות ברשות השידור, ברדיו, רשת ג', רשת ב', אני בעונש. לא משנה מה אני אצור. אני אצור את הדבר הכי יפה בעולם. כעונש - הוא לא משודר. כי יצאתי נגדם למלחמה בלי לעשות חשבון. ואני אומר לך, זאת זכותי להיות מושמע. ואם אני הולך לבית המשפט העליון אני לא מכריח אותם, וזה לא העניין שלי בכלל. החדשים מוכנים לשדר את השיר פחות טוב של מישוהו חדש שלא יצא נגדם, שלא התריס. אותו הם ישדרו, אבל לא אותי, גם אם אני אוציא את השיר הכי יפה בעולם. זה לא משנה להם.

גדעון כ"ץ: מפני שהתרסת.

אביהו מדינה: אמרתי לך, השיטות הן שיטות בולשוויקיות, סטליניסטיות. אלה השיטות

שנקט הממסד של רשות השידור נגדי ונגד דומי וסבלתי מזה כל הדרך. זה לא ריפה את ידי, נהפוך הוא. זה עשה אותי יותר עקשן. עכשיו גם הקטע שלי הוא קטע שכלי. ידעתי שאני לא יכול להתפרנס ממוזיקה, אז פניתי לענף היהלומים. והיו לי 12 פועלים ועשיתי כסף עד פה. אני לא צריך אותם. אם מחר לא תיכנס לי אגורה ממוזיקה, אני חי כמו לורד. כלכלית אני מסודר יפה מאוד. לכן אני לא מתחשב במה שהם עושים, לא אכפת לי אם ישמיעו או לא ישמיעו. הייתי רוצה

שישמיעו אותי, אבל זה לא מפריע לי כלכלית. הם לא מענישים אותי. את מי מענישים? הם מענישים את התרבות הישראלית, כי הם מוציאים מהמחזור סוג כזה של שירים, סגנון כזה של שירים, רמה כזאת של שירים ושכבה כזאת של זמרים. זה דור שלם שהם הוציאו מן הרפרטואר הישראלי בזה שהם מתעלמים ממנו.

גדעון כ"ץ: אתה מסכים לזה?

שמעון פרנס: אני אגיד לך. אני לא יכול להתווכח עם התחושה הסובייקטיבית של אביהו. אם הוא אומר את הדברים מנקודה מאוד מאוד כואבת, כנראה, אני מאמין שאין עשן ללא אש. ויש גרעין של אמת במה שהוא אומר. אבל אל תשכח גם שהרדיו הישראלי היום לא מרבה לפרגן לזמרים שנחשבים כאילו נוסטלגיה. אתה לא שומע היום הרבה אבי טולדנו, אתה לא שומע היום הרבה ירדנה ארזי, אתה לא שומע היום הרבה כוכבים גדולים שהיו פעם. לא אוהבים לפרגן להם. גם אם הם יוציאו היום משהו חדש, הם עושים טובה עד שמשמיעים. הלב נוהה יותר אל דברים עכשוויים, מידיים, הלהיט העכשווי, והנוסטלגיה נדחקת הצידה. אבל אני אומר לך מהאזנה לרשת ג' למשל, שרשת ג' שמשדרת 24 שעות ביממה, והיא לא יכולה לשדר כל הזמן מוזיקה חדשה, אז היא משדרת גם מוזיקה ישנה יותר. במוזיקה הישנה יותר, הביטוי שניתן לפופ ולרוק הישראלי, וללהקות הצבאיות ולשירי ארץ ישראל הישנים יותר, הוא גדול יותר מהחלק שניתן לחיים משה ולדקלון ולאביהו מדינה ולשימי תבורי ולנסים סרוסי ולכל אלה.

אביהו מדינה: סליחה, אבל יש לך טעות אחת בסיסית. כשאתה מדבר על הז'אנר שלי, לתקשורת הזאת, לממסד הזה, אין נוסטלגיה בכלל. כי לא היינו!

שמעון פרנס: אתה מבין?

אביהו מדינה: לא היינו בכלל.

גדעון כ"ץ: אין למה להתגעגע?

אביהו מדינה: אין נוסטלגיה בכלל. אנחנו לא קיימים מבחינתם.

שמעון פרנס: אתה יכול למצוא שדר אחד או שניים שאוהב את זה ועושה את זה באהבה ונותן לזה ביטוי, כל השאר אתה לא, אתה... כמעט אין לזה ביטוי.

אביהו מדינה: אין, הרי בחרו אותם ככאלה, אחרת הם לא היו שם.

שמעון פרנס: אין לזה ביטוי. ואי אפשר להגיד שאין להיטים יפים. אי אפשר להגיד שאין שירים יפים מאותה תקופה. תראה עכשיו 'הפרויקט של רביבו', תראה איזה מכרה זהב הם מצאו, ממה? מהנוסטלגיה המזרחית. הם לקחו שירים ישנים, שמו אותם במחרוזות, הרמה המקצועית שלהם בכלל לא מי יודע מה, אבל הם מצליחים מכוח הנוסטלגיה והצמא של הקהל לחומרים הישנים שלא מושמעים הרבה זמן, והקהל הצעיר לא מכיר אותם. לא מכיר את הדברים האלה. כמעט לא מושמעים.

אביהו מדינה: הופעתי בחולון ביום העצמאות האחרון ולקחתי ארבעה שירים שלי ששרים 'הפרויקט של רביבו'. היו שם 2,000 מבוגרים ו־100 צעירים. עשו את זה בכוונה מ־12 בלילה והביאו אותי, את סי היימן, את דקלון ואת ליאור פרחי לקהל

הבוגר. הם לא רצו שאנחנו נתערבב, שהקהל הבוגר ירוץ לפילבוקס ויש שם אלפי צעירים שרוצים לשמוע בום בום בום בום והם לא נהנים. היו שם בכל זאת 100 צעירים. התחלתי לשיר את השירים 'שירי נהדרת', זו הדרך / 'ילד גדול', חלומות / 'חלום', 'תן לזמן ללכת', כל ה־100 האלה מילאו את הבמה, אתה לא מאמין. והם יודעים כל מילה ומילה.

שמעון פרנס: זה מהכוח של 'הפרויקט של רביבו'.

אביהו מדינה: זה 'הפרויקט של רביבו'. אתה מבין? כאילו דילגו איזה 30 שנה, ומישהו עכשיו אחרי 30 שנה עושה משהו ושם את זה בוויטרינה וכל הצעירים התנפלו על זה. שמעון פרנס: אבל עדיין תרשה לי לומר, ותקן אותי אם אני טועה כי אני לא כל כך צרכן של ראליטי, אני לא אוהב את כל התכניות האלה שעוסקות בתחרויות מוזיקליות. בתכנית 'כוכב נולד', למשל, עושים פרויקטים מיוחדים עם יוצרים, עם מלחינים, עם מבצעים, למשל תכנית שלמה שבה הכישרונות הצעירים מבצעים את שירי שלמה ארצי, יהודה פוליקר, מתי כספי. התכנית הזאת רצה כבר עונה עשירית או 11, ואני לא זוכר שעשו ערב ב'כוכב נולד' על שירי אביהו מדינה. למה? המון להיטים הוא כתב.

אביהו מדינה: ששרים אותם בתחרויות האלה.

שמעון פרנס: למה הוא לא יכול לשבת כשופט, נגיד, ב־The Voice? למה לא? אין לו מספיק ניסיון?

גדעון כ"ץ: למה?

שמעון פרנס: עזוב, אני לא רוצה...

גדעון כ"ץ: אתה חושב שמה שאביהו אמר על ההתרסה זה חלק מהעניין?

שמעון פרנס: אני חושב שהמלחמה שלו, המיליטנטיות שלו באותן שנים מותרה שובל גם היום וזוכרים לו את זה. זוכרים לו את המיליטנטיות, את האמת שהוא הטיח, וזו מעין נקמה... יכול להיות.

אביהו מדינה: מה זה 'יכול להיות'? זה ברור, מה...

שמעון פרנס: אני לא יודע. זה סובייקטיבי. אני לא יכול להתווכח על זה.

אביהו מדינה: זה לא סובייקטיבי. אלה מספרים.

שמעון פרנס: עובדות הן עובדות. אבל אומר זאת: אפשר להזמין ל'כוכב נולד' את אביהו מדינה? למה לא? תסביר לי. חיים משה, שמע, היה כוכב על. אתה יודע כמה להיטים היו לו? עשו פעם ערב עם שירי חיים משה? לא. למה?

אביהו מדינה: כי כל אלה שמאכלסים את מערכות ערוץ 2 הם בוגרי גלי צה"ל. ושם חינכו אותם מה לשנוא ומה לאהוב.

שמעון פרנס: כן, אני לא יודע אם זה רק גלי צה"ל. שמע, התל־אביביות הזאת...

אביהו מדינה: יש מישהו שמוביל אותם, לא?

שמעון פרנס: נכון שהמוזיקה המזרחית עשתה דרך ארוכה, אבל עדיין זה תהליך ארוך ויש משקעים וזה בא לידי ביטוי גם בתקשורת של היום. המלכים האמתיים היום במוזיקה הישראלית, גם כלכלית וגם מבחינת הצלחה גדולה וחשיפה, הם זמרי

הים תיכון.

אביהו מדינה: עם השירים הרדודים. ותאר לך שהם היו באים עם שירים טובים?
שמעון פרנס: אי־אפשר להתעלם מזה.
אביהו מדינה: כי כל הדור הזה הוא רדוד. דור שלא יודע לדבר עברית, דור שלא יודע מה זה 'חלד'. שואלים אותי בהופעות מה זה 'חלד'.

הרבה מילים לא מבינים. נתתי לזמר חדש ומצליח שיר להזמנתו, והוא אמר: שמע, הקהל שלי לא יבין את הטקסט הזה. מה זה, אתה לא יכול לכתוב מילים פשוטות? אמרתי לו: לא, אני לא יכול.

גדעון כ"ץ: זה חלק מההצלחה שלהם?

אביהו מדינה: הזמרים האלה לא אשמים במה שהם מציעים לקהל. הם נענים לביקוש, והביקוש הוא לחומר רדוד ברמה של המאזינים. אם תרים את הרמה קצת, תישאר מחוץ לבמה. כתבתי שיר למשה פרץ, שיר טוב. הוא אמר לי: אבל אי־אפשר לרקוד אתו בחתונות בקצב הזה. אתה מבין על מה הם חושבים? הוא חושב על הרחבה של הריקודים בחתונה, שם הפרנסה שלו. הוא חושב נכון, כי זה הביקוש. לא שהוא כופה עליהם את הסגנון שלו, הם מבקשים את הסגנון הזה, את המקצבים האלה, את המילים האלה. נער מתבגר בן 16, 17, מה שמתרוצץ לו בגוף אלה ההורמונים והנושא של בינו לבינה. זה הנושא. בשירים ובריקודים בשמחות זה מה שרוצים. לא להתפלסף ולא להתחכם. זהו הדור של היום והוא שקובע. אייל גולן, לא בחר לשיר את השיר שלי 'בין הטוב והרע'. היה לו אמרן, ישי בן צור, שעבד אצלי כטכנאי, ואחרי כן היה שותף שלי. גיליתי את אייל ברחובות בדיסקוטק שם הוא שר. ישי בן צור ואני התחלנו לעבוד אתו עד שהוא הפך לכוכב. באותם ימים ישי בן צור, שהוא בן הדור שלי, שמע את השיר 'בין הטוב והרע', וביקש את השיר הזה. הוא חשב שזה שיר טוב, איכותי, ואמר לאייל לשיר אותו. האוטוריטה של ישי אפשרה לו לעשות מעשה כזה. אייל גולן ביקש ממני שיר ושלחתי לו.

שמעון פרנס: עכשיו, לאחרונה?

אביהו מדינה: כן, לפני חודשיים. הוא שלח לי SMS: השיר יפה אבל לא התחברתי אליו.

שמעון פרנס: לך לטקסטים של גיספן ותבין פחות או יותר מה הקו.

גדעון כ"ץ: אמרת שהמוזיקה הים־תיכונית תפסה מקום ואי־אפשר לומר עליה שהיא דחוקה או שהיא בשוליים או בגטאות. אבל האם נכון להגיד שהיא תפסה מקום מרכזי מפני שהיא גם נעשתה רדודה או שטחית יותר?

אביהו מדינה: גם בית הספר השתנה, ומערכת החינוך. היום אין מחנכים אותך לבית ספר אלא לתקשורת. ההשפעה הכי גדולה על הילדים שלך ושלי היא התקשורת. המותגים, כמו שאמרתי לך.

שמעון פרנס: אני חושב שאי־אפשר לנתק את זה ממה שקורה בעולם. ראית מהפכה מוזיקלית חדשה? תסתכל על העולם המערבי. הרוק גוסס ודועך כבר במשך שנים, דורך במקום. המחשבים השתלטו על המוזיקה. לכן המוזיקה היא כעובי של מחשב.

שיחה עם שמעון פרנס ואביהו מדינה

מוזיקה אינסטנט. היום כולם חושבים שהם גאוניים. היום הוא גם כותב מילים, הוא גם מעבד, הוא גם מפיק, הוא גם שר, הכול הוא יודע לעשות בבית במחשב - הוא גאון. פעם היה מעבד, היה מפיק, היה כותב מילים והיה כותב לחנים. כל אחד התמקצע בתחום שלו. היום המוזיקה הרבה הרבה יותר דקה ושטוחה, חסרת עומק, אינסטנט, הכל מידי, ואחרי שאתה מעכל אותה לא נותר ממנה כלום. שום דבר לא נותר בזיכרון. אני חושב שהמוזיקה המזרחית עוברת שלב כזה.

זה לא מיוחד לה? גדעון כ"ץ:

שמעון פרנס: דבר טוב שקרה לחבר'ה האלה הוא שהם התמקצעו בתחומי ההפקה, הנגינה, העיבודים, אולפני ההקלטה וההופעות. הם התמסחרו, התחברו לאנשי מקצוע, למדו, והיום אתה רואה הפקות שפעם לא היית רואה במוזיקה המזרחית. הטובים שבתחום הזה, בז'אנר הזה, לא יכולים להרשות לעצמם 'לחפף'. אין יותר 'חיפופים' בתחום המקצועי. הם התמקצעו מאוד. אבל המוזיקה סתמית יותר, 'פופית' הרבה יותר, הם שרים סך הכול בסלסול, אבל המוזיקה היא פופ נטו. נטו. אין את השילוב המיוחד הזה של צעד תימני עם גיטרה חשמלית שמנגנת כמו אריס סאן וסלסול תימני ומקצב ערבי. היום הכול פופ. הכול מוזיקת מחשב, הכול רדוד, שטוח, מוזיקת אינסטנט. וזה לא רק במוזיקה המזרחית. חבל. אבל זה הכיוון כרגע.

גדעון כ"ץ: לאן הולכת המוזיקה המזרחית?

אביהו מדינה: לדעתי אסור לבקר אותה. זהו הטבע. תסתכל על ההיסטוריה. כשזה נמאס יורדים למטה, וכשהלמטה נמאס עולים למעלה. כל החיים הם דבר כזה, ככה. עד שנמאס, עד שהאוזן שבעה ואז הולכים למקום אחר. והם - האמנים, היוצרים - קולטים מיד לאן זה הולך, מה הכיוון, וכולם הולכים באותו כיוון. זה הכוח סבל של האוזן בכלל. לפעמים יש תחושה של גודש בסגנון מסוים, בבוים בום מסוים, בלחנים מסוימים, במילים מסוימות, ואז מחפשים דבר אחר.

שמעון פרנס: אביהו מדבר על האפנות המוזיקליות. בזה הוא צודק. What goes up must

come down. מה שעולה למעלה חייב לרדת למטה. ואפנות עולות ויורדות ומתחלפות. אבל אני אומר דבר נוסף, עמוק יותר, אני חושב. אם נשכיל לשרוד פה באזור המטרופ זהה כמדינה עצמאית, בחיפוש אחר זהות ישראלית, הגאוגרפיה בסופו של דבר תתחבר לתרבות או התרבות תתחבר לגאוגרפיה. אז עד כמה המוזיקה המזרחית תהיה שיא האפנה או אפנתית פחות זה לא משנה. אני חושב שכל עוד אנחנו חיים פה, הגאוגרפיה תיתן את ביטוייה גם בתרבות הישראלית ולא אפשר יהיה לדחוק את המוזיקה המזרחית אל החצר האחורית. מרגע שהיא הגיעה למרכז, היא תישאר שם. אולי היא תישאר במרכז ותהיה פחות אפנתית, כי זה עניין של אפנות, אבל היא חלק מההוויה הישראלית. היא חלק מהקיום שלנו פה. היא חלק מהמסורות המוזיקליות שמקורן בבית הכנסת והיא חלק מהגאוגרפיה כאן. אנחנו חיים במזרח התיכון, וכמי שחיים במזרח התיכון ובים התיכון בכלל, אף פעם לא נהיה נקיים מהשפעות מזרחיות ים-

- תיכונות. תמיד יהיה לזה ביטוי במוזיקה הישראלית כזרם משפיע.
 אביהו מדינה: אתה צודק, אבל אל תשכח שגם מסביב, באותו אזור שבו אתה גר, האזור הגאוגרפי, יש שינוי.
- שמעון פרנס: בוודאי, נכון.
 אביהו מדינה: אפילו במוזיקה הערבית. המוזיקה הערבית של הצעירים דהיום נשמעת הרבה יותר קרובה למוזיקה הישראלית של בני עדות המזרח.
- שמעון פרנס: נכון, כי היום בלחיצת כפתור אתה עובר מקצה אחד של העולם לקצה השני. הכדור נהיה קטן.
- אביהו מדינה: והמערבית הופכת להיות יותר מזרחית. כל הסגנונות מתקרבים. בגלל מה שהוא אמר, אנחנו הופכים לכפר קטן יותר עוד ועוד, בגלל התקשורת המהירה.
- שמעון פרנס: ואל תשכח שבעוד שניים, שלושה, ארבעה, חמישה דורות, הרבה אחרי שכבר לא נהיה פה, יימשך כור ההיתוך הזה של מזרח ומערב, של אשכנזים ומזרחים. זה תהליך ארוך ואטי, והוא קורה ויקרה בעצמות גדולות יותר, ויהיה לזה ביטוי גם מוזיקלי.
- גדעון כ"ץ: שמעון, במהלך הקריירה שלך בתקשורת התעסקת עם המוזיקה הערבית?
 שמעון פרנס: לא. היא נמצאת אצלי כחומר יסוד שספגתי בילדותי שהשפיע אחר כך על האהבות שלי במוזיקה ועל היכולת שלי להתחבר לכל מיני סביבות. אני עצמי לא נתתי לה ביטוי כי עבדתי ברדיו ישראלי. אתה יכול להשמיע אום כולתום ברשת ג'?' אתה יכול להשמיע אום כולתום בגלי צה"ל או פריד אל-אטרש? המוזיקה הזאת עדיין מוזהה, כשאתה משמיע אותה ברדיו בתדר מסוים, כמוזיקה של האויב. אדם יכול לשמוע אותה - בסטיונר או נהג מונית או לא חשוב מי, אפילו הפרופסור - אצלו בבית ברדיו או בסלון, לשמוע וליהנות ולהגיד שזה כור מחצבתו. אבל כשהוא ישמע את זה ברדיו ישראלי בתכנית, מה זה עושה פה? מה זה, השמאלנים האלה משמיעים לי מוזיקה ערבית? עדיין יש מחסומים. זה עדיין מוזהה כמוזיקה של האויב.
- אביהו מדינה: זה מקביל ל-40 או 50 השנים הראשונות במדינת ישראל שלא היו משמיעים לא את ואגנר ולא את שטראוס, כי הם היו נאצים. זה לא קשור למוזיקה שלהם. הם אולי מלחינים נהדרים, אבל הם נקשרו איכשהו לנאצים, לכן לא השמיעו אותם.
- גדעון כ"ץ: כמו שאבא שלך היה עושה 'ממממ'... כשהיו שומעים מוזיקה ערבית?
 אביהו מדינה: זה מכיוון אחר לגמרי. זה מהכיוון הדתי, המסורתי. ההוראה המסורתית [היא איסור על] 'זיתערבבו בגויים וילמדו מעשיהם'. אסור לך להתערבב בגויים כי זה חלק מהתייונות. אם אתה אוהב את המוזיקה שלהם ואתה מכיר את המוזיקה שלהם, אז אתה עלול גם לחיות ביניהם. הם רצו לשמור על הגחלת היהודית, לכן לתימנים היה 'דיואן',² וב'דיואן' כל השירים היו שירים יהודיים ולא מנגינה אחת ערבית. לנשים התירו, כיוון שהן לא היו מחויבות למצוות, לשיר 'רנאווי',

- מנגינות בנושא עולמה של האישה. אבל הן לא שרו את שיריו של ר' שלום שבזי, והגברים לא שרו שירים ערביים.
- שמעון פרנס: אתה עשית סדרת תכניות, 'מסע הקסם המזרחי'. איפה אפשר להשיג אותה היום?
- שמעון פרנס: היום זה רכוש רשות השידור. לי יש את ההקלטות של 95 אחוז מהפרקים. מתוך 60 פרקים, 55 שמורים אצלי. גם הטקסטים שמורים אצלי. כל הראיונות מלווים בדברי קישור שלי, בראיונות עם זמרים, עם יוצרים, ובמוזיקה. מגובה במוזיקה. זה דוקומנטציה. אז הטקסטים שמורים אצלי. הראיונות הם רכוש רשות השידור.
- שמעון פרנס: אבל זכויות היוצרים לא חלים על הטקסטים שלך.
- שמעון פרנס: התכנית שייכת לרשות השידור. זה לא אומר שאני לא יכול לקחת היום את מה שיש לי בראש ולהעלות אותו על הכתב במבנה תחבירי שונה. אף אחד לא יכול להגיד לי שאני לא יכול לעשות בזה שימוש היום. זה רכוש שלי. רכושי הרוחני הוא שלי. במה שעשיתי ברשות השידור אסור לי לגעת, אבל אני יכול לקחת את אותו טקסט... אני אערוך עכשיו מחקר חדש? המחקר ישתנה אם אני אכתוב אותו? המסקנות לא ישתנו וגם לא שום דבר אחר. חוץ מזה שחסרה בו, במחקר הזה, סקירה משנת 1985 או 1988 עד שנת 2013. 25 שנה חסרות שם, שבהן קרו דברים חשובים במוזיקה הישראלית.
- אביהו מדינה: אתה פרשת ב'2003?
- שמעון פרנס: אני פרשתי ב'2001. 'הפרישו' אותי.
- שמעון פרנס: ואתה מתכוון לעשות משהו עם השנים החסרות האלה?
- שמעון פרנס: זה לא בלתי אפשרי. זה קשה, אני מודה שזה קשה. זה קשה, אבל לא בלתי אפשרי. האמת היא שבין 1998 לבין 2013 לא קרו הרבה דברים מהותיים. זאת אומרת אני לא אצטרך לעשות עכשיו עוד 60 פרקים בשביל לתעד. עיקר הדברים קרו מימי היישוב ועד ימי מוזיקת הקסטות ואחריה עד 1985. זאת אומרת שהם מתועדים שם. עכשיו אני צריך להשלים את החוליה החסרה של מה קרה בין 1998 ל'2013, ואין צורך להשלים הרבה פרקים.
- שמעון פרנס: אבל זה בכל אופן פרק זמן אינטנסיבי.
- שמעון פרנס: נכון, אבל לא התרחשו בו יותר מדי דברים.
- שמעון פרנס: עשית פרויקט לא מבוטל שלבטח הקנה לך פרספקטיבה היסטורית רחבה. מהן בעיניך התחנות המהותיות ביותר בתולדות המוזיקה המזרח-תיכונית בישראל?
- אביהו מדינה: תחנה ראשונה היא ג' עמר.
- שמעון פרנס: לא, לא, עוד לפני, בימי היישוב העברי. התחנה הראשונה היא המלחינים שבאו ממזרח אירופה והתחילו להלחין פה מוזיקה ישראלית מזרחית. אני מדבר אתך על עמנואל זמיר ודניאל סמבורסקי ועוד רבים. הפרקים הראשונים עוסקים בזה, וזהו שלב חשוב מאוד. הם באו לכאן עם הצהרה ועם אידאולוגיה. היתה אידאולוגיה מאחורי המוזיקה שהם יצרו, ודווקא אשכנזים, עוד לפני קום

המדינה. בשנות השלושים והארבעים אנשים ניסו ליצור מוזיקה ישראלית חדשה, שנטועה פה בקרקע של המקום הזה ובתרבות המקומית. זאת התחנה הראשונה. התחנה השנייה שהיא חשובה מאוד לדעתי, ולא כי אני יונופיל, החלה בסוף שנות החמישים, מ'1958, אני חושב, עד תחילת שנות השבעים. זאת התקופה של אריס סאן, התקופה היוונית. בא לכאן בחור צעיר, מהגר בן 20 עם גיטרה חשמלית וניגן מוזיקה יוונית ישראלית, והחותם שהוא השאיר פה הוא כל כך חזק וכל כך משמעותי שהוא השפיע על כל הצליל של ימי הבראשית של מוזיקת הקסטות. האיש הזה לא ידע מה הוא עושה. הוא בא וניגן כמו שניגן, אבל הוא בא עם גיטרה של הצלליות, ה־Shadows, וניגן כאילו הוא מנגן בבוזוקי במקצבים יוניים, וחיבב את המוזיקה הזאת על הרבה מאוד ישראלים, ולימים זה נתן פרות מאוחרים באולמי החתונות, בתזמורות, ובהשפעה על חבר'ה צעירים מבני עדות המזרח בשכונות שגדלו על הגיטרה שלו. וכשהם עצמם לקחו גיטרה בגיל יותר מאוחר, הם למעשה עיצבו - כוונתי ליהודה קיסר, למשה בן מוש ועוד - את הצליל של מוזיקת הקסטות. הם חיקו את אריס סאן 'אחד על אחד'. טביעת האצבע של אריס סאן ברורה בצליל הראשוני, בהפקות של השנים הראשונות של מוזיקת הקסטות. אז התחנה הזאת, העשור הזה במוזיקה הישראלית, הוא חשוב למה שהתפתח אחר כך, גם מבחינת קהל יעד גם מבחינת אנשים שיצרו אותה אחר כך. זו התחנה השנייה. התחנה השלישית היתה באמצע שנות השבעים עד אמצע שנות השמונים, וזה ה'בום' הגדול של מוזיקת הקסטות. מבחינה פוליטית חברתית היא מקבילה למהפך הפוליטי. בשנת 1977 התרחש המהפך הפוליטי. מפא"י ההיסטורית קורסת ובגין עולה לשלטון. מוזיקת הקסטות קצת הקדימה את זה. כל התקופה של המועדונים של רמלה וההתהוות של המוזיקה הזאת קצת הקדימה את המהפך הפוליטי.

אביהו מדינה: הפסטיבל המזרחי.

שמעון פרנס: נכון, אז זה די מקביל. אז זו תקופה חשובה מאוד. ה'בום' הגדול של מוזיקת הקסטות זו התחנה השלישית המשמעותית והחשובה מאוד. אני חושב שהתחנה הרביעית והסופית זה העידן התקשורתי המסחרי בישראל.

אביהו מדינה: ערוץ 2.

שמעון פרנס: ערוץ 2, תחנות מקומיות,

גדעון כ"ץ: שנמשך עד עכשיו.

שמעון פרנס: זה שינה את המוזיקה, את חוקי המשחק, את הכול. זה כבר העלה את המוזיקה הזאת, שעד אז היא הצליחה להגיע לגדר ולא לשבת עליה, בימי הבראשית של ערוץ 2 היא כבר ישבה על הגדר, עדיין לא עברה את החומה. ואחרי זה, אתה יודע, אחרי זה.

אביהו מדינה: אחרי זה ערוץ 24 הפך להיות ערוץ מזרחי.

גדעון כ"ץ: שזה כלול בתוך הפרק הזה? בתחנה הזאת?

שמעון פרנס: כן, זאת התחנה האחרונה בתוך התחנה הרביעית, ערוץ 24. אלה עדיין רסיסים

שיחה עם שמעון פרנס ואביהו מדינה

של המפץ הזה, המפץ התקשורתי. אני עצמי הגעתי בתכנית עד 1985, עד עיניים שלי של פוליקר, ושם הפסיקו אותי. הפסיקו אותי שרירותית כי למישהו נמאס. הוא לא הבין את החשיבות של מה שאני עושה. כאילו הוא עשה לי טובה כל פעם שהוא נתן לי. תודה רבה.

גדעון כ"ץ: